

**HAYVON TURLARINING XILMAXILLIGINING KAMAYISHIGA
OLIB KELUVCHI HAVFLAR**

**УГРОЗЫ ПРИВОДЯЩИЕ К СНИЖЕНИЮ ВИДОВОГО
РАЗНООБРАЗИЯ ЖИВОТНЫХ**

**THREATS LEADING TO A REDUCTION IN ANIMAL SPECIES
DIVERSITY**

Nargiza Achilova - Jizzax politexnika instituti, dotsent
Jizzax shahri, O‘zbekiston

Gulmera Kenjalieva – Muxtar Auezov nomli Qozog’iston universiteti
Shimkent shahri, Qozog’iston

Nargiza Achilova - Associate Professor of Jizzakh Polytechnic Institute
Djizak city, Uzbekistan

Gulmera Kenjalieva– Associate Professor of Mukhtar Auezov
Kazakhstan University. Shymkent city, Kazakhstan

Annotatsiya: Hozirgi kunda yer yuzida aholi sonining ko‘payishi, hom ashyolarga ehtiyojning oshishi atrof muhitga salbiy ta’sirining ortishiga olib keladi. Flora va faunada turlar qirilib ketmoqda, ularning ayrimlari hali olimlar tomonidan ochib ulgurilmagan deb ma’lumot bermoqda. O'rmonlarning kesilishi, suv tizimlarining drenajlanishi, sanoat chiqindilarining chiqarilishi - bularning barchasi tabiatga juda salbiy ta'sir ko'rsatadi va ekologik muvozanatning buzilishining asosiy sababiga aylanadi. Yo'qolib ketish xavfi ostida turgan kam sonli turlar qonuniy himoyaga ega.

Kalit so‘zlar: Yer, o'rmon, flora va fauna, tur, Xalqaro Qizil kitob.

Аннотация: Сегодня увеличение количества людей на земле, увеличение потребности в сырье приводит к увеличению негативного воздействия на окружающую среду. Виды флоры и фауны исчезают, некоторые из них до сих пор не обнаружены учеными. Вырубка лесов, осушение водных систем, выброс промышленных отходов – все это крайне

негативно влияет на природу и становится основной причиной экологического дисбаланса. Лишь немногие виды, находящиеся под угрозой исчезновения, имеют правовую защиту.

Ключевые слова: Земля, лес, флора и фауна, виды, Международная Красная книга.

Yer yuzida har soat flora va faunada taxminan 3 ga yaqin tur qirilib bormoqda, ularning ayrimlari hali olimlar tomonidan ochib ulgurilmagan deb ma'lumot bermoqda amerika bioxilmaxillik markazi mutaxasislari. Bunga sabab sayyoramizning turli regionlaridagi ekologik sharoitlardir: o'rmonlarning qisqarishi, suv resurslarinin kamayishi, ishlab chiqarish chiqindilarining tabiatga tashlanishi – ekobalansning buzilishiga olib kelmoqda. 95 davlatdan 1300 ga yaqin olimlar olib borgan tadqiqotlariga ko'ra har yili 6 mln gektar o'rmon kesilmoqda. Xalqaro Qizil kitobga so'ngi 500 yilda 844 turdagi yo'qolib borayotgan o'simlik va hayvonlar kiritilgan. Mutaxassislarning ta'kidlashicha, bunday tushkunlikka tushishga birinchi navbatda sayyoramizning ko'plab mintaqalaridagi og'ir ekologik vaziyat sabab bo'lishi mumkin. O'rmonlarning kesilishi, suv tizimlarining drenajlanishi, sanoat chiqindilarining chiqarilishi - bularning barchasi tabiatga juda salbiy ta'sir ko'rsatadi va ekologik muvozanatning buzilishining asosiy sababiga aylanadi.

Mutaxassislar ayrim turlarning yo'q bo'lib ketishiga brakonerlik va nodir hayvonlarning noqonuniy savdosini ko'rsatmoqda. Bu birinchi navbatda Lotin Amerikasi va Afrika kabi hududlarga taalluqli bo'lib, u yerdan vijdotsiz tadbirkorlar qushlar, maymunlar va hatto yirtqichlarning noyob turlarini eksport qiladi. 65 million yil oldin dinozavrlar o'lganidan beri Yerdagi turlar so'nggi o'n yilliklarda tez yo'q qilingan.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Biologik xilma-xillik to'g'risidagi hisobotida aytilishicha, insoniyat ko'plab o'simliklar va hayvonlarning nobud bo'lishining aybdoriga aylangan. 95 mamlakatdan 1300 nafar olim tomonidan tayyorlangan hujjatga ko'ra, qishloq xo'jaligi yerlari uchun o'rmonlarni kesish

har yili 6 million gektar o'rmonning yo'q qilinishiga olib keladi. Bu sayyoramizning hayvonot dunyosiga salbiy ta'sir ko'rsatadi: 1970 yildan 2000 yilgacha yovvoyi hayvonlar turlarining soni 40% ga kamaydi.

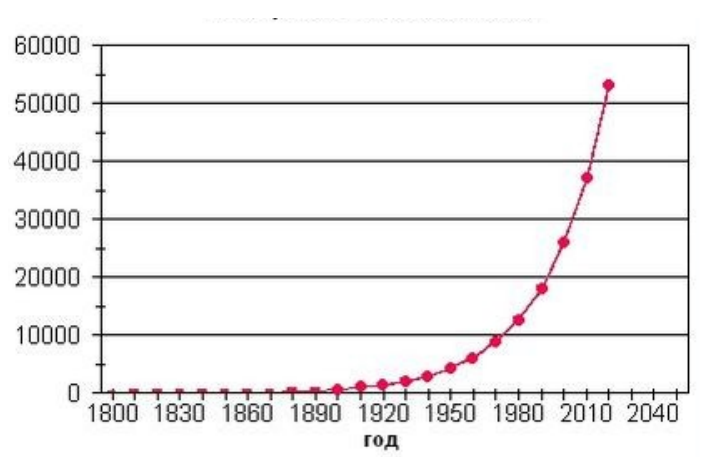
Bundan tashqari, 2020 yilda daryolardagi suv miqdori sezilarli darajada kamaydi, baliqlar va suv dunyosining boshqa aholisi kamayishi qayd etildi, insoniyat oziq-ovqat inqirozi va yuqumli kasalliklarning tez tarqalishini kutishi mumkin. Bunday xulosaga BMT ekspertlari "Xalqaro suvlar muammosi" hisobotida kelishgan.

Tirik organizmlarning har qanday turini yo'q qilish butun tizimning nomutanosibligiga olib kelishi mumkin. Bu oddiy sababga ko'ra sodir bo'ladi, chunki tabiatda hamma narsa bir-biriga bog'langan va zanjirdagi bo'g'inlardan birining yo'qolishi butun zanjirning yo'q qilinishiga olib kelishi mumkin. Ammo, xayriyatki, tabiat unchalik ojiz emas. Tirik organizmlar qanday moslashish va rivojlanishni biladilar. Bu ularni hozir halokatdan qutqaradigan narsa.

Yo'qolib ketish xavfi ostida turgan turlar juda kam sonli yoki atrof-muhit omillarining ta'siri ostida yo'qolib ketish xavfi ostida bo'lgan biologik turlardir.

1800 yildan hozirga qadar turlarning yo'qolishi (Grafik Edvard Uilson va boshqalar tomonidan turlarning yo'q bo'lib ketishini yashash joylarining yo'qolishi bilan bog'laydigan matematik modelga asoslangan.)

Grafik 1

1800 yildan hozirga qadar turlarning yo'qolishi (Grafik Edvard Uilson va boshqalar tomonidan turlarning yo'q bo'lib ketishini yashash joylarining yo'qolishi bilan bog'laydigan matematik modelga asoslangan.)

Ilgari odamlar bu haqda deyarli tashvishlanmadilar, oziq-ovqat, teri va hayvonlardan olingan boshqa ko'plab resurslar uchun qancha hayvonlarni o'ldirishdi. Aholi va savdo-sotiqning o'sishi bilan ularning soni ko'paydi, bu esa bir necha bor ba'zi turlarning yo'q bo'lib ketishiga olib keldi.

Ko'pgina mamlakatlarda bu turlarni himoya qilish uchun qonunlar mavjud, masalan, ov qilishni taqiqlash, erlarni rivojlantirishni cheklash yoki qo'riqxonalar yaratish. Darhaqiqat, yo'qolib ketish xavfi ostida turgan kam sonli turlar qonuniy himoyaga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi «Qizil kitobi». 2-jildi - Toshkent: Chinor ENK, 1998. T.1. – 333 b.

2. O'zbekiston Respublikasi «Qizil kitobi». 2-jildli – Toshkent: Chinor ENK, 2006. T.1. – 343 b.

3. O'zbekiston Respublikasi «Qizil kitobi». 2-jildli - Toshkent: Chinor ENK, 2009. T.1. – 356 b.

4. O'zbekiston Respublikasi «Qizil kitobi». 2-jildli – Toshkent: Chinor ENK, 2019. T.1. – 358 b

5. <https://www.newsru.com/world/23may2006/redbook.html>